

STAMMEBLADET

FORENINGEN FOR STAMMERE I DANMARK

NR. 5 OKTOBER 1994 19. ÅRGANG.

NYE ISLANDSKE SAGAER

FORDELENE VED AT STAMME

LÅST INDE BAG TREMMER

STAMMEBLADET er medlemsblad for

Foreningen for Stammere i Danmark (FSD),

som har følgende formål:

- at udbrede kendskabet til stammen og stammeres vilkår,
- at udøve en oplysende og rådgivende virksomhed med hensyn til stammens årsager, forebyggelse og behandling,
- at støtte forskning med hensyn til stammen og stammebehandling,
- Varetage stammeres interesser på enhver måde.

Stammebladet udkommer 6 gange om året og næste nummer har deadline den 30. november 1994.

Dette nummer er trykt i 400 eksemplarer hos:
Pan Tryk, Skive

Redaktion: Lene Hansen

Breve og indlæg sendes til:
Foreningen for Stammere i Danmark
c/o DSI
Landskronagade 66
2100 København Ø

Indlæg **skal** være læselige, og de må meget gerne være skrevet på maskine eller på diskette.

INDHOLD

Nyt fra formanden	side 4
Kursusdeltagere søges	side 4
Program for oktobermødet	side 5
Oplæg til stammeworkshop	side 6
Kort over Svendborg	side 7
Fordomme om stammere og ikke-stammere	side 8
Hvad skulle jeg have gjort uden stammen?	side 10
Nordisk Stammeseminar på Island	side 13
Bustur på Island	side 17
Hyldest til Málbjörg guiderne	side 20
Låst inde bag tremmer	side 21
Store og små på familiestammedag	side 22
Hvad er en skrivetelefon?	side 26
Referat fra bestyrelsesmødet d. 3/9	side 27

FRA REDAKTIONEN.

Så er Stammebladet igen på gaden, denne gang bl.a. med en beskrivelse af de fordele det kan indebære at stamme. Er der andre der har kunnet udnytte deres handicap? så skriv om det eller hvad du ellers går og ruger over i Stammebladet.

Der er endnu plads til dit indlæg i decembernummeret, du kan jo tage det med til oktobermødet.

Lene Hansen.

NYT FRA FORMANDEN

Kære medlem!

Til jer der ikke deltog på Nordisk Stammeseminar 1994 på Island må jeg sige, I gik glip af et storslået arrangement. Jeg kan fuldtud tilslutte mig Dodo's bemærkninger i sidste nummer. Jeg kan her som en sidebemærkning sige, at Nordisk Stammeseminar 1995 vil blive indeholdt i Verdens Stammekonferencen i Linköping, Sverige i juli måned.

Jeg vil gerne sige tak til Maja Knudsen, for det store arbejde du har udført som bestyrelsesmedlem. Maja har valgt at stoppe i bestyrelsen af personlige grunde.

Hvis nogle af læserne i Holstebro-området er interesseret i at lave noget lokalt, må de meget gerne henvende sig til mig.

På generalforsamlingen i foråret 1994 var der flere der gerne så at der i 1995 blev afholdt en stammelejr. Men der mangler nogle til at finde sted og ellers stå for arrangementet. Hvis du har tid og lyst til skabe rammerne for Stammelejr '95 henvend dig til bestyrelsen evt. på oktober-mødet.

Med venlig hilsen og på gensyn på oktober-mødet.

Henrik N. Jensen

KURSUS

»Kontakten med det modsatte køn« - Deltagere søges!

Jeg har for øjeblikket kun 2 interesserede, det er for lidt.

Oplægget er beskrevet i sidste nummer; men hvis ikke der kommer flere interesserede inden den 25. oktober aflyses kurset.

Henrik N. Jensen
Tusborgvej 8, 9310 Vodskov
Tlf/fax 9829 2170

PROGRAM FOR OKTOBERMØDET

Tid: Lørdag den 29. oktober 1994.

Sted: Vandrerhjemmet i Svendborg, Vestergade 45, Svendborg.

Se kort over Svendborg på side 7.

Repræsentanter for bestyrelsen vil være til stede fra fredag kl. 20 til søndag formiddag.

Tidsplan for oktobermødet:

8:30 - 9:30 Morgenmad

Kig på Svendborg i selskab med ligesindede.

11:00 - 12:30 Uformel frokost og uddeling af budgetforslaget for 1995 og bestyrelsens handlingsplan, så der er mulighed for at tygge på forslagene og stille spørgsmål inden »afslutningsdebatten«

13:00 - 13:30 Forfatteren Terje Nordberg kommer med oplæg til eftermiddagens workshop.

Se hans oplæg på næste side.

13:30 - 16:30 Terje og hans kone, Rita, der er psykoterapeut, vil arbejde sammen med os i to grupper, én for voksenstammere og en for forældre til børn der stammer.

16:30 - 18:00 Afslutning på gruppearbejdet og kort budgetdebat.

19:00 Middag og socialt samvær (FSD er vært).

Tilmeld dig nu! Tilmeld dig nu! Tilmeld dig nu! Tilmeld dig nu!

Vi glæder os til at se jer, så tilmeld dig derfor straks på telefon 8686 2696 eller fax 2626 2796.

FSD betaler transporten. Se betingelserne for transporttilskud og overnatning i Stammebladet nr. 4.

STAMMEWORKSHOP på Oktobermødet

Mit motiv for at holde denne workshop er ikke, at jeg føler mig som specialist på fænomenet stammen. Jeg har aldrig studeret emnet systematisk og kender ikke meget til teorier og metoder. Til gengæld har jeg megen forstand på min egen stammen, som på godt og ondt har fulgt mig i 40 år, og jeg har arbejdet terapeutisk med mig selv og mit forhold til det.

Citat fra min bog »Ud på forkanten - mental træning i hverdagen«:

»Det var stammen, som blev mit incitament til at gå i gang. Gennem det meste af min barndom og skolegang var jeg pint af problemet. Jeg syntes, det begrænsede mig i ufattelig grad, jeg gruede for at gå i skole, for jeg fik jo aldrig udtrykt, hvad jeg havde på hjertet... udenpå var jeg en tilsyneladende selvsikker, tilfreds, ung mand... men indeni var jeg en lille, forskrækket dreng, som slog knude på stemmen. Når ordene sad fast, holdt jeg bare min mund, trak mig tilbage og græd i stilhed... jeg forestillede mig, at jeg kværkede stammen med de bare næver.

Først i en alder af 40 år blev min interesse for at undersøge problemet så stort, at jeg begyndte i terapi og deltog i personlighedsudviklende kurser... jeg er begyndt at tale med den lille, forskrækkede knudedreng der inde. Nu betragter jeg ham mere som en ven, jeg holder af, og han hvisker mig i øret, hvis jeg skulle glemme ham. Når jeg er sammen med ham stammer jeg nemlig slet ikke - så ham kan jeg ikke undvære.."

Det er meningen, at vi vil komme med et kort oplæg og lægge op til en snak i mindre grupper. For at øge kvaliteten af denne snak, har jeg tænkt mig at tage min kone, psykoterapeut Rita Nordberg med. Derved kan vi dele os i grupper - forældre til børn, der stammer og voksne stammere.

Vi glæder os til at være sammen med jer!

Bedste hilsner
Terje Nordberg

KORT OVER SVENDBORG

På Dansk Videnscenter for Stammens brugerkonferencen d. 13-14. april kom fordomme om stammen også til debat og Eigil Laulund har efter aftale sendt følgende.

FORDOMME OM STAMMERE OG IKKE-STAMMERE

En undersøgelse af fordomme om stammere i tre landmiljøer på Newfoundland, Canada. Journal of Fluency Disorders, vol 18.no.4, dec. 93.

Undersøgelsen påviser eksistensen af fordomme om stammere, således at disse opfattes mere negativt end ikke-stammere med hensyn til personlige egenskaber. Dette på trods af at 85% af de adspurgte kendte stammere og 39% af dem var beslægtet med stammere. Forfatterne foreslår, at det forholder sig sådan, fordi ikke-stammere generaliserer situationsbetingede reaktioner til karakterbetingede reaktioner. Undersøgelsen viser, at fordommene ikke ændres ved kontakt med stammende personer, slægtskab eller uddannelsesmæssig baggrund og foreslår yderligere forskning for at finde ud af om sådanne fordomme kan nedbrydes.

Forfatterne refererer en anden undersøgelse med hensyn til generaliseringsprocessen (White og Collins 84): Ikke-stammere slutter fra deres egne erfaringer med frygt, spænding, flovhed og nervøsitet ved fortællelser og formuleringsbesvær, hvordan en person, der stammer må føle. Man behøver altså overhovedet ingen kontakt med stammere for at udvikle fordommene. De oplevede reaktioner hos personen selv projiceres på en hvilken som helst person, der stammer, som dennes **karaktertræk**. I parentes bemærket gør noget tilsvarende sig gældende, når stammere vurderer karaktertræk hos personer, der stammer/ikke-stammere.

Den aktuelle undersøgelse ville undersøge om fordommene anfægtes af personligt kendskab, kontakt og slægtskab i et lille samfund. Det var ikke tilfældet.

Fordommene har altså ikke forbindelse til personer, der stammer. Derimod er det menneskers egne fantasier om stammeres karakteregenskaber skabt af de følelser, de selv har erfaret, når de har følt sig pinligt berørt.

Så meget om undersøgelsen fra JFD. Når jeg nævner det, skal det ses som en kommentar til stammeres utilfredshed over, at stammen bruges til at forsyne en person med usikkerhed eller andre ufordelagtige karaktertræk i litteratur og teater/film. Forklaringen på fænomenet turde være givet i det foregående. Efter min mening fortjener denne mangel på indsigt og selvindsigt kun et skuldertræk fra en ærlig og helhjertet stammer.

Børnene der var med på Weekend-lejren på Samsø lavede nogle tegninger og denne forestiller Bettina i svævebanen.

Michael Kirkeby har fulgt opfordringen til at skrive om sine oplevelser med stammen og har sendt nedenstående indlæg.

HVAD SKULLE JEG HAVE GJORT UDEN STAMMEN?

Stammen har, fra jeg overhovedet kan huske, været en del af mit liv. Jeg tænkte ikke så meget over det, da jeg var barn. Jeg havde gode venner i gaden, hvor jeg boede, og jeg husker ikke, at jeg er blevet drillet, selv om jeg stammede en del kombineret med noget løbsk tale. Grunden til at jeg blev opmærksom på, at der var noget "galt", var de voksnes undren og bekymrede bemærkninger som f.eks.: "Husk at trække vejret inden du taler. Tag det nu med ro".

Det gjorde jeg selvfølgelig ikke, men da jeg startede i skole, syntes de voksne, at der skulle gøres noget. Så jeg blev taget ud af klassen for at gå til talepædagog, og her begyndte nogle af fordelene ved stammen at vise sig. Jeg slap for både regnetimer og de der timer, hvor man skulle høres i de salmevers, man ikke kunne.

Jeg fik en ældre dame for mig selv vistnok et par timer om ugen. Hvad vi egentlig lavede, husker jeg dårligt, men det var noget lignende, det som de andre voksne sagde med at tage det med ro og huske at trække vejret.

Det fik desværre en ende, fordi hun en dag mente, at jeg ikke var istand til at trække vejret ordentligt, fordi mit bælte var spændt for stramt, og inden jeg tillidsfulde væsen kunne nå at væge for mig, rakte hun hænderne frem og løsnede mit bælte et par huller. Der gik hun over grænsen, man var vel en mand, så hellere regning og salmevers - slut med hende. Jeg stammede ufortrødent videre.

Mine forældre vidste ikke rigtigt, hvordan de skulle forholde sig til min måde at tale på. I det daglige kunne de godt være lidt irriterede over det, men på den anden side var det godt når vi havde gæster, og de ikke havde så meget at tale om, for så kunne de vise mig frem, og det var meget interessant, for det er jo trods alt kun en procent af landets befolkning, der kan det der med at stamme.

Gennem skoletiden konsulterede jeg flere forskellige talepædagoger. Det var alle sammen meget flinke mennesker, og det var meget hyggeligt at

være sammen med dem. Helt bestemt. Og *det* er jo situationer, som jeg måtte have undværet, hvis jeg ikke havde stammet. Stammen ændrede det altså ikke noget på. Undtagen lige en gang. Det var i Horsens, jeg tror han hed Jocumsen. Han havde lige lært noget der hed acceptstamme-metoden, og det gjorde indtryk på mig. Jeg opdagede, at stammen ikke bare var noget der skete med mig, men at jeg havde indflydelse på det.

Heldigvis forsvandt stammen ikke, det ville jo have været forfærdeligt at skulle undvære den i alle de eksamenssituationer, jeg har været igennem. I langt de fleste tilfælde blev jeg jo mødt med sympati af censor, og kom jeg i tvivl om et svar, var en kraftig stammen, den bedste måde at lægge røgslør ud på.

Det var mit indtryk at især støvede, akademisk uddannede censorer er påvirkelige overfor en tydeligt presset person, der har spyt om munden, ryster med hele kroppen, flakker fortvivlet med øjnene og udstøder uforståelige lyde, som er forsøg på at sige det manglende ord - som læreren iøvrigt lige har sagt for at hjælpe.

For voksne er fordelene som stammer også mange. Tænk bare på de forskellige aviser og blade man får læst, fordi man, når det er ens tur i køen, pludselig ikke kan sige Politiken, og så siger noget andet, som man tilfældigvis kan. Eller når man får set hvad der gemmer sig på hylderne bag varerne på tankstationen, fordi den desperate ekspedient hiver alt frem, mens man kæmper for at sige: "Sprinklervædske".

Alligevel har jeg mange gange forsøgt at slippe af med stammen eller bearbejde den. Stammen blev, men jeg lærte mig selv bedre at kende - jeg udviklede mig. Jeg opdagede at livet handler om andet end at arbejde, forbruge og føre slægten videre, jeg lærte om filosofi, psykologi og religion.

Gennem min søgen efter stammens gåde, lærte jeg spændende mennesker at kende. Nogle af de sødeste mennesker jeg kender, og som jeg har haft mange dejlige stunder med, har jeg mødt i Foreningen for Stammere. Jeg har fået rejser, f.eks. til Finland, jeg har fået kurser, jeg har været med mine børn på stammelejre, og jeg får Stammebladet ind af døren nogle gange om året. Man kan jo på en måde sige, at jeg har fået de penge, som jeg har spillet på Tips og Lotto, tilbage igen.

I og med at jeg er lærer, har jeg selvfølgelig valgt et job, hvor jeg er nødt til at forholde mig til min måde at tale på. Jeg har med tiden prøvet forskellige teknikker, hvormed jeg kan kontrollere stammen og har gennem dem udviklet mine egne. Jeg kan faktisk tale 100 procent flydende idag - derhjemme, foran spejlet på badeværelset.

Ude i tilværelsen, blandt andre mennesker, har stammen det med at dukke op på uventede tidspunkter, hvor jeg er igang med noget andet, og ikke lige har tid til den. Men det tager den sig ikke af. Som en god gammel ven "banker den på", indtil jeg tager mig af den på en eller anden måde. Det giver mig så lejlighed til med mellemrum at studere taleorganernes anatomi og øve forskellige grundlæggende lydcombinationer. Jeg er blevet bedre til ikke at kæmpe imod stammen, men acceptere at den altså er der, og tage mig den tid og plads der er nødvendig.

Om jeg vil have nogle fordele gennem min stammen overfor skattevæsenet, har jeg ikke haft lejlighed til at afprøve, men jeg har ikke haft det i banken, så det har altså sine begrænsninger.

KREATIVE MEDLEMMER SØGES

På verdensstammekongressen i Sverige vil der blive afholdt en gentagelse af konkurrencen fra verdensstammekongressen i San Francisco i 1992 om det bedste »Stammebanner«. Vi vandt forøvrigt konkurrencen i San Francisco, hvis i skulle have glemt det.

Banneret skal have en størrelse på 2 x 1 meter. Hvis du har nogle ideer om hvordan det kunne komme til at se ud, så kom med dem til Lene på sekretariatet.

NORDISK STAMMESEMINAR PÅ ISLAND

19. - 22. AUGUST 1994

Det er sikkert tilfældigt at 50-året for Islands beståen som selvstændig stat falder sammen med afholdelse af det første NORDISKE på Island. - Men som deltager i seminaret sidder man bagefter med oplevelsen af, hvordan den nationale stolthed og glæden ved at vise sit land og hvad man selv formår, falder smukt i forlængelse af hinanden både på det nationale plan og i seminarets lille verden.

Nordisk blev afholdt på Reykholt, hvor Snorri Sturluson - død 1241 - samlede og skrev de islandske sagaer. Der er ikke meget tilbage fra dengang, men "Snorrilaug", en udendørs stensat svømmepøl, hvor han tog sit daglige bad, eksisterer stadig.

Før vi (89 deltagere, heraf 9 danskere), kom til Reykholt, var turen gået fra Reykjavik op til det gamle Alting på Thingvallir og derfra med forsinkelse på grund af et uheld frem til bestemmellesstedet.

Stamteatret ved Snorri Sturlusons 750 år gamle opvarmede svømmepøl.

Årets emne var "SELVOPFATTELSE" og ud over foredrag og diskussioner var der fire work-shops, hvor deltagerne ud fra forskellige oplæg kunne arbejde med personlige problemstillinger.

Det var ikke muligt at komme på alle work-shops, så valget stod mellem **enten**

"Självbild gjemmen Norröne arketyper" ved Wencke Elena Medböe og Gro Slettemark, Stamteatret, Oslo. Udgangspunktet var/er tanken om drama som forløsende faktor for bedre viden om personlighed og mulighed for grænseoverskridende oplevelser. Work-shoppen sigtede mod at integrere nye deltagere i den planlagte forestilling.

eller

1. Dodo Astrups "Selvværd og selvindsigt" med udgangspunkt i stammen som kommunikationshandicap og hvad dette kan betyde for personlighedsudviklingen.
2. Camilla og Bert Slomp "The Image Game", hvor valg af adfærd og deraf følgende selvopfattelse blev udforsket i rollespil.
3. Johanna Einarsdottir og Thora Måsdottirs "Sjalfsimynd og tjåning", dvs. selvopfattelse og udtryk, hvor deltagernes egne erfaringer med terapi og stammen blev diskuteret, ligesom der blev lavet afspændingsøvelser efter "easy relax approach".

Ind imellem work-shops og ture i omegnen var der også foredrag.

Edwin J. Farr, England (hvis adgang til det nordiske var en vikingeforfader i det 9. århundrede!), talte om positiv tænkning og om sine erfaringer med at belønne sig selv, hver gang han havde gjort noget "farligt". Der var mange spændende overvejelser, og foredraget blev afleveret med et meget underspillet lune, der ikke skjulte emnets betydning.

"Positive thinking is to take positive actions".

Jonas Åke Byström, Sverige, havde læst en bog. Titlen "Stutterfree Speech" kan tænde håb i mange sjæle, og Byström har oprettet et "Talakademi" i Linköping, hvor man på et højt akademisk niveau kan diskutere stammen.

Hovedsynspunktet i foredraget var "Jo bedre man taler, desto mindre stammer man".

Det er en interessant holdning, og metoden blev demonstreret på 2 måder. Som det første en video, hvor et ungt menneske, der var blevet **ansat** til at arbejde med sin stammen, fortalte om sine fremskridt efter 3 måneders undervisning. Det var gået fremragende godt. Bagefter kom en gruppe islændinge frem og demonstrerede, hvordan de uafhængigt af deres øvrige stammen og tricks var i stand til at følge en langsom takt og tale stamme-frit en kort periode.

Der var delte meninger efter foredrag og demonstration.

Ud over det faglige indhold var der som før nævnt ture i omegnen. De varme kilder giver mulighed for udendørs svømmebassiner, og vi skulle naturligvis også prøve. Det er en speciel oplevelse at svømme i 30° varmt vand, samtidig med at luften er 5°, og regnen står ned.

Der blev også sat ny uofficiel verdensrekord! 18 voksne - nogle også meget voksne - havde held til at klemme sig sammen i en spa.

Er man på Island, fylder naturen utrolig meget. At gå en tidlig morgentur og se tågedisen over landskabet og dampen fra de varme kilder rundt på markerne og så løfte blikket op mod fjeldene og de glimt af jökler, der står lysende hvide mod horisonten, kan godt beskrives, men ordene føles små.

Efter sådan en oplevelse er det godt at komme ind til morgenmaden og opdage, hvorfor islændinge lever så længe.

- De drikker levertran!
- Et glas hver morgen - man kan smage det resten af dagen - og man lever 5 år længere.

Maden var god, og om det så var et tilfælde eller ej, fik vi varm mad to gange dagligt med suppe som fast ret.

Den sidste aften var der festmiddag. Der blev lagt op til denne med "Stamteatrets" gallaforestilling "Suttungs Mjød". Der var nerver på, for generalprøven var endt i kaos. Men da først holdet, ledsaget af tilskuernes rytmiske slag med håndsten, var kommet på scenen, gik det ikke så ringe.

Efter middagen blev der spillet op til dans af to meget kompetente musikere, og så var der dans og festlige indslag til langt ud på natten.

Næste morgen var der evaluering af work-shops og hele seminarforløbet. Der var enighed om, at seminaret havde været endog særdeles godt planlagt, og at Benedikt Benediktsson sammen med de øvrige medlemmer af Målbjörg havde lagt et stort arbejde i at få det hele til at fungere optimalt, både på det faglige og det personlige plan.

Efter frokost var der opbrud. Nogle for at tage hjem, andre for at begive sig ud på en rundtur på Island - men det er en anden historie.

Tak til Målbjörg for Nordisk 94.

Torstein Krebs Niclasen

Alle deltagerne fra busturen på Island.

Henrik N. Jensen og Tine Liedicke har skrevet om busturen på Island efter Nordisk Stammeseminar.

BUSTUR PÅ ISLAND

Jeg vil her beskrive lidt af det strålende arrangement Målbjörg, Islandske Stammedforening havde præsteret.

Jeg har rejst en del med forskellige rejseselskaber og på en skala fra 1 - 13 vil jeg give Målbjörg 11.

På seminaret var der blevet skabt en utrolig god stemning blandt deltagerne og den fortsatte på busturen.

På de sidste par seminarer jeg har deltaget i har der været et stigende sprogproblem, men det oplevede jeg overhovedet ikke på denne tur.

Busturen gik fra Reykholt - Skagafjörður - Akureyri - Myvatn - Akureyri - Skagafjörður - Reykjavik.

Det er meget vanskeligt at beskrive turen/naturen, den skal opleves. Vi havde 1 hel dag ved Myvatn, og her var der arrangeret en lille travetur fra "Helvede" ned til Myvatn. Det var lige ved at tage prippet fra de velbjergede nordboer, da turen tog 4 ½ time (islandstid) over lava. Så deltagerne så frem til højdepunktet, det daglige bad i svømmebassinet med en gang "islands-vandpolo". Islænderne vidste en meget stor tålmodighed med os fra fastlandet, da det at overholde tidspunkter er en by i Sibirien - måske især for Stammere?

Jeg har aldrig fået så meget på opleveren for så få kroner og ører. Ja, nu får i ikke mere for den 25-øre.

Henrik N. Jensen

Efter ca. 3 dages Nordisk Stammeseminar i Reykholt, en god arrangeret "blanding" af workshops, foredrag, fest og underholdning, begyndte eventyret på Island.

Ud af 89 deltagere på Nordisk Stammeseminar, deltog 57 på stammebusturen. Vi boede på 2 hoteller undervejs, der begge er kostskoler om vinteren.

Første overnatning var i byen Holar, hvor vores daglige "vandpolokamp" fik sin debut. Det skal lige nævnes, at swimmingpoolen var udendørs, og fyldt med vand fra de varme kilder. Det var ca. 32° varmt. Og det udendørs boblebad var ca. 40°.

Tirsdag morgen skulle vi pakke, og forlade Holar for denne gang. Vi kom til Akureyri, hvor vi i 2 timer frit kunne foretage os hvad vi ville. Da vi bagefter var mødt ved bussen, og efter 2 min. undervejs var der en der skulle på wc. Vi stoppede på en benzintank, hvor vi fik 5-10 min. til toiletbesøg. Alle drønedede ud af bussen, og købte mad, slik og is, og den aftalte tid blev til 15-20 min. På den måde fik de Islandske minutter sin debut. Det viste sig nemlig senere at, hver gang der var ca. 5 min. til at vi skulle holde pause, gik der 15 min. og når vi fik 10 min. pause, gik der ca. 20. Det fik vi meget sjov ud af. Vi kørte videre til et af Islands "urskovsområder", og vi så det flotte vandfald Godafoss (Gudernes vandfald). Vi ankom ved 17-18 tiden til det næste hotel, i Laugar, hvor bl.a. vores "vandpolokamp" stod på "menuen".

Onsdag morgen tog vi bussen til nye oplevelser. Det blev Myvatn og omegn, der er et af Islands naturperler. Her så vi forskellige ting. Bl.a. varme kilder i et måne-lignende landskab, der også bliver kaldt helvede på jord. Vi spiste frokost i det fri, og det var hundekoldt. Derpå var vi ca. 25, der drog afsted på en 8 km. lang gåtur. Da vi skulle gå på det rene lava, og i kuperet grus- og lyngterræn, ville det tage 3-4 timer. Vi konkluderede senere, at turen måtte være længere, for det tog 5 timer. Sådan begyndte morskaben om de Islandske km. Resten af flokken havde haft rigeligt med tid, så de havde set på naturfænomener, mens andre havde redet på Islandske heste. Også den aften havde vi "vandpolokamp", selvom de fleste var meget trætte.

Torsdag morgen forlod vi Laugar. Vi skulle til Akureyri igen, og videre gennem nogle andre byer til Holar, hvor vi nu skulle overnatte for anden gang. I Holar fik vi mulighed for at ride. Nogen red i ridehus, mens 12 af os fik vores livs ridetur, ud på de Islandske fjelde. En tur på 1½ time. Trods en udmattende ridetur, havde vi turens sidste "vandpolokamp". Vi spillede til basinet lukkede, kl. ca. 22, og badebolden for 3. gang havde mistet luften. Senere samledes vi alle i forhallen, hvor de forskellige

deltagerlande, hver især sang en hjemmelavet sang til den Islandske stammeforening. Vores rapsang var på engelsk og er gengivet på side 15. Det svenske hold havde også lavet en gætteleg, der var vældig skæg.

Fredag morgen begyndte vi turen tværs over Island, hvor vi kom gennem ubebyggede områder, det så ud som en ørken. Vi kom til nogle varme kilder, der lå ved en meteorologisk station, hvor vi spiste frokost. Vi så også et stort vandfald, Gullfoss, og vi kørte til Geysir, der har givet navn til spruttende kilder verden over. Vi ankom til Reykjavik ved 20 tiden, hvor vi tog hjertegribende afsked med hinanden, da vi skulle bo på forskellige hoteller, og flyve hjem om lørdagen.

Det var en pragtfuld tur, godt arrangeret af den Islandske stammeforening. Med en fantastisk chauffør, der bragte os sikkert rundt i landet, og sidst, men ikke mindst på grund af alle deltagerne.

Tine Liedicke.

På Island har de nogle flotte vandfald og dette er Godafoss, et af de flotteste.

Bert Slomp og Dodo Astrup skrev følgende hyldest til Málbjörg-guiderne.

HYLDEST TIL »MÁLBJÖRG-GUIDERNE«

Welcome people here around
you are going to listen to a brand new sound
the Iceland-rap we will sing to you
and we hope you'r gonna like it too.

We have come from far away
Iceland is the place to stay.
Hot springs, horses and sunshine
Málbjörg men they are divine
even to the gods they speak
and ordred sunshine for this week.

Ivon is a very clever man
much he knows about his land,
and he talks and talks and talks
takes us out for enormous walks.

Up the hill and down the hill
goes the bus - and also the bill
Petur almost got a shock,
while Benni only counts the flock.

Iceland is a steamy place
rotten smells get in your face.
If you want a nice warm pool,
all you do is dig a hole.

We go swimming every night
the whirlpool makes our head so light.
But when the ball comes into sight
we all end up in a heavy fight.

Iceland is a sagaland
Málbjörg has the best of man,
Vikingblod they us have shown
to our best friends they have grown.

Vikingblod they no more shed
now they only tourists get
Málbjörg has the best of guides,
therefore they will win this price.

Før sommerferien fik jeg følgende tilsendt af forældremedlem Anette A. Vegeberg.

LÅST INDE BAG TREMMER

Jeg er mor til Emil på 11 år og han er det man på Taleinstituttet kalder hård stammer, ordene sidder tit fast, og han bruger meget "vejr" til at snakke.

Egentligt havde jeg planlagt, at jeg ville skrive om Emil og hans stammen, der ligger helt tilbage til 3 års alderen. Skrive om det at leve med et barn der stammer og fortælle om de oplevelser vi som forældre har haft/har, hvordan vi ofte støder hovedet mod en mur i det sociale system, hvis vi ikke selv er på mærkerne, og en masse andre tanker. På en tidspunkt vil jeg sætte mig og gøre det, men hvorfor jeg ikke gør det lige nu, er fordi der skete flg. en dag. Jeg fortalte Emil, at jeg godt kunne tænke mig at skrive om ham, da jeg syntes det er vigtigt, at så mange som muligt får kendskab til, hvad det vil sige at stamme. Det syntes Emil var helt fint, han spurgte om det skulle være en roman eller et digt, for hvis det skulle være et digt, syntes han »bare« at jeg kunne skrive:

»Jeg har en søn der stammer
låst inde bag tremmer
af den lede stammen«.

Se det syntes jeg er meget præcist sagt, af en dreng der lige er blevet 11 år. Det lille digt vil jeg så gå og tygge på og på et eller andet tidspunkt sætter jeg mig og skriver om Emil, fra han blev født og til nu.

Er der andre der sidder og tumler med samme eller andre ideer, er de velkomne til at kontakte mig.

Når vi er forældre til et barn der stammer, skal vi jo også hele tiden tænke på, at vi gør de her ting for andre mennesker, dvs. at jeg hele tiden skal fortælle Emil, hvad jeg f.eks. vil skrive, så han er med i de ting, der vedrører ham og hans liv. Selv om vi er hans forældre, er det jo immervæk hans liv, og ham der skal leve med sin stammen.

Anette Aude Vegeberg
Skelagervej 406, Århus N, tlf: 86 10 99 79

STAMMER DIT BARN? - ELLER DU?

- så er du velkommen lørdag den 17. september kl. 8:30 - 16:00 på Blåvandshuk skole, hvor lokalgruppen for Varde, Blåbjerg og Blåvandshuk kommuner holder *Familie - Stammedag for forældre og søskende*. Vi skal ha' skovaktiviteter, svømme, bage, lege og hygge os. Er du *interessert*? Så kan du få mere at vide hos ---- samt tilmelding hos ----. Vi håber at se dig og din familie.

Lokalgruppen.

Sådan lød i grove træk vores annonce, som blev indrykket i den lokale ugeavis (det blev dyrt). Samtidig fik vi arrangeret et interview i dagspressen (det var gratis). Og hvad fik vi så ud af annoncen og interviewet? Desværre fik vi ikke kontakt med andre stamere/forældre til stammere.

Derimod omtalen gav bonus: Vi fik 10 minutters sendetid i den lokale radio. Radio Syd kontaktede gruppen, de overvejer nu at lave et program omkring stammen, sammen med forældregruppen. Vi fik en henvendelse fra en som kendte videoen "Talelyst og Stammeangst".

Lørdag den 17. september 1994:

Kl. 8:30 mødtes vi, 13 voksne og 15 børn (8 stammere i alderen 5 - 12 år) til fælles morgen kaffe på Blåvandshuk skole, hvor vi havde fået lov til at låne skolekøkkenet. Nogle af børnene havde set hinanden før, bl.a. på Stammelejren på Samsø, andre på et lokalt kursus for stammere i foråret, samt 2 som havde været på taleinstituttet i Århus sammen. Ganske nyt var det for de fleste søskende at være sammen med andre børn som stammer.

Snakken gik mellem børn og voksne straks vi sad ved morgenbordet og hurtigt var børnene i fuld gang med at lege sammen udenfor. Vi havde et pragtfuldt vejr og et dejligt udendørs område at være på. Efter morgenmaden var der arrangeret forskellige skovaktiviteter, lege og konkurrencer med forældre og børn. Efter ca. 1½ time havde børnene fået nok, de ville gerne selv lege igen og der blev tid til en lille forfriskning og snak forældrene imellem.

Kl. 12:00 arrangerede vi et stort "tag selv bord" af vores medbragte frokost. Til forskel fra morgenen var det nu børnene der havde indtaget den ene ende af bordet og snakken gik omkring fælles oplevelser fra formiddagen. Ved frokosten var der mulighed for at vælge sig ind på eftermiddagens aktiviteter, bading til eftermiddagskaffen eller svømning. Resultatet blev at 3 forældre måtte blive tilbage for at bage resten tog i svømmehallen.

Medens frokosten blev ryddet væk blev der tid til en fodboldkamp mellem børn og voksne. Alle havde en dejlig oplevelse i svømmehallen og kl. 15:30 mødtes vi alle igen til friskbagte boller og chokoladecake. Lækkert, det var lige hvad vi kunne klare som afslutning på en rigtig god dag. Børnene blev spurgt, hvad de syntes om dagen: "skidegodt", "fedt", "en god dag", "hvornår skal vi ses igen".

Forældrekonklusion: En rigtig god dag for børn og voksne, samt en succes som skal gentages igen. Vi aftalte at holde nytårsfrokost for børn og voksne den 14. januar 1995, hvor vi starter med at tage på skovtur inden frokosten. Det første Kaare (som igen stammede på livet løs) sagde da vi kom ud i bilen var: hvornår skal vi igen være sammen?, jeg glæder mig. Også storebror Rune som havde været lidt skeptisk inden, gav udtryk for at han gerne vil være med igen. Som forældre var det dejligt at have tid til, at snakke med andre forældre om fælles problemer, at være sammen med andre børn som stammer. Det ser lidt mere lyst ud igen, vi står ikke alene. Vi kan kun opfordre andre lokalgrupper til at lave lignende arrangementer for børn og voksne.

Vi glæder os til næste gang
Kaare, Rune, Niels og Jette
Janderup.

STAMMEDAGEN

Lørdag den 17. september, tog min mor, far, min lillebror og mig over til Oksbøl, hvor der var arrangeret en dag for stammere. Da vi kom der over gik vi ind, så hilste vi på dem der var der, og så gik vi ud og legede.

Senere hen fandt vi ud af at vi kunne lege i skoven, og der legede vi så lidt, så blev vi kaldt ind for vi skulle lege en fælles leg, hvor vi skulle være sammen barn og voksen. Den gik ud på at samle så mange bogstaver som mulig, der var stilt nogle kegler og ved nogle af dem var der et bogstav under.

Da vi var færdig med det legede vi videre ude i skoven, så blev vi kaldt ind igen vi skulle lege en leg mere der blev vi delt op i 2 hold lige mange på hvert, ca. 4 m. fra hvert hold stod der en kegle og oven på keglen lå der et tørklæde, og det gjaldt så om at kunne løbe hurtigt, for man skulle nå

hen og tage tørklædet og tilbage igen før den anden fanger en eller modsat.

Bagefter skulle vi spise, hver især havde mad med og det hele blev stillet op til et stort tag selv bord, det var en lækker middagsmad. Bagefter kunne vi vælge at komme i svømmehal eller blive hjemme og bage, de fleste ville i svømmehal og der fik vi lidt over en time til at gå. Da vi kom hjem fra svømmehallen var der bagt kager til os, der var lige tid til at lege lidt og så skulle vi have kage.

Bagefter legede vi en leg, hvor man skulle være 4 og 4 sammen og den ene skulle stå udenfor ringen og så valgte man en inde i ringen, som den udenfor ringen skulle fange og de andre 2 skulle forhindre ham i det, og det var skægt. Bagefter kørte de fleste hjem, men min mor skulle hjælpe med at ryde op. Det var en god DAG.

Hilsen Jannik Brouwers.

Børnene der var med på Weekend-lejren på Samsø lavede nogle tegninger og denne forestiller Emils far der sover.

HVAD ER EN SKRIVETELEFON?

En skrivetelefon, er en mikrodatamat som kommunikerer med omverden via brug af modem og en almindelig telefon, som benyttes til opkald og eventuelt at tale til modtageren eller høre modtageren. Skrivetelefonen kan ikke kommunikere med en pc'er med modem uden videre, men skal bruge det automatiske formidlingscenter (AFC), idet skrivetelefonen anvender et specialt "sprog". AFC omdanner dette "sprog" til et "sprog" en normal pc'er med modem kan forstå.

Følgende grupper kan få tildelt en skrivetelefon på almindelige telefonvilkår:

- a) Døve, døvblevne og hørehæmmede, der modtager, eller bortset fra alderskriteriet vil være berettiget til at modtage, invaliditetsydelse efter § 18, 2. pkt. i lov nr. 217 af 16/5 1984 om social pension.
- b) Andre kommunikationshæmmede, som ikke kan kommunikere ved hjælp af almindelig telefon, men som vil kunne betjene en skrivetelefon. Det drejer sig om svært talelidende og om visse hørehandicappede, der ikke opfylder kriterierne for tilkendelse af invaliditetsydelse.

Hvordan får man en skrivetelefon tildelt?

Tildelingen sker efter ansøgning. Ansøgningskema udleveres af de respektive handicaporganisationer, specialkonsulenterne, høre- og taleinstitutterne, kommunikationscentrene, de audiologiske afdelinger, følgeudvalget m.fl. Ansøgningskemaet skal i udfyldt stand sendes videre til den talebehandlende institution til påtegning, som derefter sender den videre til følgeudvalget for skrive- og døvblindetelefoner.

Der kan desuden tildeles en skrivetelefon til brug på ansøgerens arbejdsplads.

I løbet af 1994 vil den nuværende skrivetelefonløsning blive taget op til vurdering. Hvis du har spørgsmål er du velkommen til at kontakte undertegnede.

Henrik N. Jensen

Referat fra bestyrelsesmøde den 3. september 1994.

Revideret dagsorden

1. Godkendelse af dagsorden.
2. Status.
3. Fastlæggelse af delmål.
4. Fordeling af ansvarsområder.
5. Oktober-møde.
  - a. Program
  - b. Sted
6. Info-møder.
7. Lokalrepræsentanter.
8. Eventuelt.

Til stede: Tine, Bibi, Peder, Henrik, Jytte, Anders (ordstyrer), Maja (referent).
Fraværende: Calle og Gorm.

1. Godkendt, pkt. 6 rykkes op som pkt. 2.
2. *Anders:* Vi bruger ikke så mange penge. Stilstand og mindre medlemstilgang. Vedr. John Voldfrom, sagen kører, intet nyt.
Peder: Arbejder på at få aftale i stand med Terje Nordberg, med henblik på afholdelse af inspirationskursus i selvaccept/selvverd.
Maja: Ved forældreindmeldelser, brev- eller telefonkontakt. "Kaffemøder" afholdes efter behov, næste gang den 14. september 1994 hos Jytte.
Tine: Har meldt sig til kursus i bestyrelsesarbejde arrangeret af Center for frivilligt socialt arbejde.
Henrik: Kontakt med Dodo Astrup der holder kursus for FSD i november, oplysningsforbundet betaler del af kursusudgift, min. 6 deltagere.
Melding fra taleinstituttet i Ålborg: Flere penge i sigte.
3. Henrik, Lene og Anders koger indkomne forslag sammen til arbejdsredskab, hvor efter det udsendes til godkendelse af samtlige bestyrelsesmedlemmer og suppleanter.
  - *Stammeblad:* Bestyrelsen kontakter forældrerepræsentant med henblik på udvidelse af redaktion (Børn og forældrestof).
  - *Medlemspleje:* Henrik tager sig af personlig kontakt til nyindmeldte voksenstammere. En fra forældregruppen tager sig af forældreindmeldte.
  - *Bibliotek:* Henrik tager kontakt til DaVS vedr. bibliotek over stammeliteratur.
  - *Oplysningskampagne:* Båndværksted vægtes højt. "Varmes" op til udsendelse med information fra FSD.

- *Forskningspolitik*: Fastlægges endeligt medio 1995, tidsplan iværksættes.
- *Kurser*: FSD kan yde økonomisk og praktisk støtte til kurser med defineret formål.

4. Udsat.

5. Terje Nordberg kommer og holder en workshop.
Se tidsplan på side 4.

6. Lurdes er i gang med at arrangere informationsmøde i Århus.
Jytte og Maja planlægger i samarbejde med Sara Michaelsen og DaVS informationsmøder på foreløbigt ét seminarium. Kontakt med andre seminarer, men ingen endelige aftaler er på plads. Indholdsbeskrivelse udsendes til seminarier så tilbudet kan indgå i planlægningen. Alle interesserede er velkomne til møderne.

7. Listen gennemgået og det blev besluttet at navnene ikke skulle trykkes i Stammebladet fremover.

8. a) Ikke alle fax'er fungerer efter hensigten. Anders undersøger.

b) Spørgsmål fra Maja: Er der informationer eller erfaringer med hjem fra Island, som har interesse for en større kreds? Henrik svarer: Der kommer referat fra Thorstein. Deltagerne skriver i bladet.

OBS!

Er din adresse forkert - eller er du flyttet - så husk at give besked til sekretariatet på telefon 86 86 26 96 eller pr. brev.

LOKALAFDELINGER

FSD yder tilskud til drift af lokalafdelinger. Tilskuddet fastsættes efter medlemsantallet i lokalafdelingen og udbetales ved henvendelse til kassereren eller sekretariatet.

Der er i øjeblikket fungerende lokalafdelinger i Ålborg-området, Frederiksborg Amt, Roskilde Amt og Varde, Blåbjerg & Blåvandshuk kommuner.

Hvis du/I er interesserede i at oprette en lokalafdeling, vil sekretariatet være behjælpelig med at udsende invitationer til de lokale medlemmer, en repræsentant for bestyrelsen møder også gerne op.

LOKAL REPRÆSENTATION

FSD har kontaktpersoner rundt om i landet og er også repræsenteret i bestyrelsen på nogle taleinstitutter. Sekretariatet henviser til kontaktpersonerne i dit område.

FORÆLDRE-KONTAKTPERSONER

Hermann Christmann
Bregnevej 10
9800 Hjørring
tlf/fax: 98 92 79 61

Carl Erik Peters-Lehm
Vestparken 114
6840 Oksbøl
tlf/fax: 75 27 12 12

Anette Aude Vegeberg
Skelagervej 406
8200 Århus
tlf: 86 10 99 79

Jytte Søborg Andersen
Strandvejen 81
4600 Køge
tlf/fax: 53 66 13 71

FSD KALENDER

EFTERÅRSMØDE - »OKTOBER«:

Den 29. oktober 1994.

Se program på side 5 og kort over Svendborg side 7.

Oktobermødet er en årligt tilbagevendende begivenhed den sidste weekend i oktober.

STAMMELEJR 1995

Hvornår?

Hvor?

Hvad skal indholdet være?

Vær med til at præge lejren, nu haster det snart.

Ring, skriv eller fax dine gode ideer.

DEN 4. VERDENSKONGRES FOR PERSONER SOM STAMMER

Foregår den 26-29 juli 1995 i Linköping, Sverige.

Temaer:

Kommunikation.

Forskning og børnestammen.

Selvhjælp.

Program og tilmedlingskema til verdenskongressen kan fås ved henvendelse til sekretariatet.

NÆSTE BESTYRELSES- MØDE

Den 28. oktober og den 26. november 1994.

»Om stamning och vad man kan göra åt det«

FSD har anskaffet den svenske mappe med titlen "*Om stamning och vad man kan göra åt det*". For mere oplysning omkring indholdet i mappen, se Stammebladet nr. 1 (94).

Det er muligt at låne den mod et ekspeditionsgebyr på 30 kr ved henvendelse til sekretariatet eller Hermann Christmann (se adressen under forældre-repræsentanter).

FSD's BESTYRELSE

Formand

Henrik N. Jensen
Tusborgvej 8
9310 Vodskov
tlf/fax: 98 29 21 70

Bestyrelsesmedlemmer

Carl Erik Peters-Lehm
Vestparken 114
6840 Oksbøl
tlf/fax: 75 27 12 12

Suppleanter

Gorm Rokkjær
Kingosvej 21, 2. th.
2630 Tåstrup
tlf/fax: 42 52 36 16

Næstformand

Jytte Søborg Andersen
Strandvejen 81
4600 Køge
tlf/fax: 53 66 13 71

Tine Liedicke
Ølstedgårdvænget 17
5230 Odense M
tlf/fax: 66 15 84 72

Karen Steffensen
Fasanvej 2
8544 Mørke
tlf: 86 37 76 31

Kasserer

Anders Johansen
(post sendes til
FSD's adresse)
tlf/fax: 42 11 09 97

Peder Nielsen
Brorsonsvej 2
8260 Viby J
tlf: 86 11 07 69

Hvem er FSD?

FSD er en landsforening oprettet i 1971 og har, foruden stammende, også medlemmer blandt forældre, fagfolk og andre interesserede.

FSD er medlem af og repræsenteret i:

Taleinstitutternes Brugerråd (TBR).

De Samvirkende Invalideorganisationer (DSI).

European League of Stuttering Associations (ELSA).

Bestyrelsen af Dansk Videnscenter for Stammen.

Vores repræsentant er Hermann Christmann

Deltager i et uformaliseret nordisk samarbejde hvor de fem Nordiske lande på skift arrangerer stammeseminarer.

Du melder dig ind i FSD ved at:

Indbetale 60 kr på giro 2 19 95 48 eller ringe, skrive eller faxe til sekretariatet. Ved indmeldelse efter 1. oktober gælder medlemskabet også for det følgende år.

Foreningen for Stammere i Danmark

c/o DSI

Landskronagade 66
2100 København Ø

Telefax: 8686 2796

Telefon: 8686 2696

Ring og få en snak med vores sekretær Lene
eller læg en besked på telefonsvareren

Du er altid velkommen til at kontakte foreningen med
spørgsmål, oplysninger eller lignende.

Foreningen sælger følgende pjecer, nu med mængderabat:

Ved køb af følgende antal: 1 stk. 10-49 stk 50 - ? stk.

er prisen pr. stk:

Stammer du?	25,00	20,00	12,50
Stammer dit barn?	25,00	20,00	12,50
Stammer din elev?	25,00	20,00	12,50
Når det lille barn stammer	25,00	25,00	20,00

(priserne er excl. moms og forsendelse)

Plakat med stammende berømt heder kan købes for kr. 100 inkl. moms og forsendelse.

T-shirt med vinderbanneret fra verdens-stammekongressen i San Francisco (motiv efter idé af Hanne Mohr) kan købes for kr. 100 excl. forsendelse.

Video-biblioteket omfatter følgende bånd med ekspeditionsgebyr på kr. 50 og lånetid én uge:

Sounds of Stutteres.

(fra verdenskongressen, 1989)

Vi stammer og hvá så.

(om unge/voksne der stammer).

Talelyst og stammeangst.

(om små børn der stammer, og deres forældre).

Vesttyskland 1989

FSD/Båndværkstedet DR

v. bl.a. Per F. Knudsen